DOĞUKAN İŞLER
dogukanisler@gmail.com

GULAM HÜSEYİN SÂEDİ: İRAN EDEBİYATININ MÁRQUEZ'İ

Dört kısa öyküden oluşan *Dendil*, Sâedi'nin yer yer trajikomik, yer yer kara mizahi bir üslubu da ne kadar iyi kullandığını okurlarına gösteriyor. Özellikle, kitaba da ismini veren "Dendil" öyküsü adeta bir tiyatro metni tadında.

Modern İran edebiyatını, sanırım bir kısım özel ilgili okur haricinde pek tanımıyoruz. Öykü ve romanda Sâdık Hidâyet, şiirde Furuğ Ferruhzad dışında bir isim verebilmek pek de kolay değil. Gerçi bu isimler de tıpkı modern İran müziği ya da İran sinemasının tanınmış isimleri gibi aslında hayatının büyük ve önemli bir kısmını İran dışında geçirmiş, İran'daki siyasi atmosferin getirdiği sonuçlar yüzünden Avrupa'da yaşamak (ve ölmek) zorunda kalmış, eserleri de Avrupa aracılığıyla bizlere ulaşmış sanatçılar. Gulam Hüseyin Sâedi de bu isimlerden biri. Türk asıllı bir İranlı olan Sâedi, 1936 yılında Tebriz'de dünyaya gelmiş. Sosyalizm düşüncesine olan eğilimi nedeniyle, daha on sekiz yaşına bile gelmeden, yazdıkları nedeniyle birçok soruşturmadan geçmiş. İran İslam Devrimi sonrasında da (1979) Paris'e iltica etmek zorunda kalmış ve 1985 yılında Paris'te hayata veda etmiş. Kendiyle aynı kaderi yaşamış olan Sâdık Hidâyet'le yan yana yatmakta hatta.

Modern İran şiirinin önemli isimlerinden Ahmet Şamlu'nun, "O, İranlılar için Márquez'den önceki Márquez'dir" diye tarif ettiği Sâedi, gerçekten de büyülü gerçekçi metinlerin yazarı. Özellikle, Türkçeye *Bayel Ağıtçıları* ismiyle çevrilen ve birbirine bağlı sekiz ayrı hikâyeden mürekkep romanında, büyülü gerçekçi anlatıların zirvesine ulaşmıştır diyebiliriz. Hatta bu kitaptaki "Dördüncü Hikâye", Sâedi ve İranlı yönetmen Daryuş Mehrcui tarafından senaryolaştırılmış, yine Mehrcui tarafından "İnek" adıyla beyazperdeye aktarılmış. Bu film, İran sineması için de bir milat olarak tanımlanır. Birçok ünlü İranlı yönetmen, "İran Yeni Dalgası" akımının öncüsü olarak kabul edilen bu filmin peşi sıra artık dünyaca kabul görmüş "İran Sineması"nı ortaya çıkarmışlardır. Öyle ki, ünlü İranlı yönetmen Asghar Farhadi bile, 2016 yılında Cannes Film Festivali'nde yaptığı ödül konuşmasında, Gulam Hüseyin Sâedi'yi şükranla anacaktır...

Bayel Ağıtçıları ve *Top* romanlarından sonra, YKY tarafından dilimize kazandırılan Sâedi'nin öyküleri de kısa bir süre önce okuruyla buluştu. Dört kısa öyküden oluşan *Dendil*, Sâedi'nin yer yer trajikomik, yer yer kara mizahi bir üslubu da ne kadar iyi kullandığını okurlarına gösteriyor. Özellikle, kitaba da ismini veren Dendil öyküsü adeta bir tiyatro metni tadında. Zaten birçok tiyatro oyununa da imza atan Sâedi'nin öykülerinde de diyalog ağırlıklı bir biçimi tercih ettiği görülüyor. (Her ne kadar öykülerde sürekli olarak her konuşmada "dedi, dedi" tekrarları okuru biraz yorsa da, kendine has bir üsluba sahip bir yazarı okurken bu kadarcık sorun da kolaylıkla görmezden gelinebilir diye düşünüyorum.)

Farsça şekerdir, Türkçe ise hüner

Zamanının İran'ının genelevleriyle meşhur bir mahallesi olan Dendil'de, genç bir kız ve Amerikalı bir komutanın etrafında gelişir bu öykü. Mahalleliler, Dendil'i kalkındıracak yeni "sermaye" olarak gördükleri genç Tamara'yı bu Amerikalı onbaşıya sunmaya çalışırlar. Toplumun çürümüş zihniyetini, toplumcu edebiyatın kısır anlatısına yenik düşmeden, trajikomik ve hatta yer yer kara mizah unsurlarla, yine tiyatral (teatral olabilir) bir havayla okuruna sunmayı başarır Sâedi.

İranlıların meşhur, "Farsi şeker est, Torki honer est. (Farsça şekerdir, Türkçe ise hüner.)" sözünü de akılda tutarak, anadili olan Türkçede eser verememenin hüznünü ömrü boyunca yaşayan Gulam Hüseyin Sâedi'nin eserlerini dilimize kazandıran çevirmenleri de anmamak olmaz. Makbule Aras Eivazi ve Farhad Eivazi, usta işi bir hünerle başarmışlar çeviriyi. Oldukça yerel temaları işleyen, ama diğer yandan da evrensel bir yazarın eserlerini neredeyse anadilinde okurcasına tat almamızı sağlamışlar.

DENDİL
Gulam Hüseyin Sâedi
ÇEV: Makbule Araz Eivazi – Farhad Eivazi
YAPI KREDİ YAYINLARI 2019

daha fazlası için: sabitfikir.com